

nje ligatura i kontrakcija, način pisanja pojedinih slova i slično. Na koncu knjige donosi se 12 priloga (247-283) u kojima autor donosi kronološki red zapisa, abecedno kazalo prezimena i imena, pregled župana, podžupana i ostalih žudihov koji se spominju u ovoj glagoljskoj knjizi, pregled zabilježenih cijena vina, žitarica, sira i skute, živine, peradi i kruha, potom pregled novca koji se spominje u knjizi kao i njihova vrijednost, popis ligatura te, na koncu, popis kratica koje nalazimo u ovoj knjizi izvora.

Ukupnoj uzornosti kritičkog izdanja glagoljske računske knjige općine Roč doprinose, najzad, i uredni popisi korištenih izvora i literature (284-286) te sažetci na hrvatskom (287-290), talijanskom (291-295) i engleskom jeziku (296-300). Izdavanjem navedene knjige, u kojoj je D. Vlahov znanstveno-kritički i u skladu sa suvremenim egdotičkim načelima, prezentirao, odnosno transliterirao kurzivnom glagoljicom pisanu Knjigu računa općine Roč iz druge polovine 16. i prve polovine 17. stoljeća, a koja je tiskana u prvom redu zaslugom Državnog arhiva u Pazinu, hrvatska, a osobito regionalna istarska historiografija, dobila je djelo koje će, ako povjesničari i drugi istraživači budu detaljno analizirali podatke sadržane u njemu, znatno doprinijeti boljem razumijevanju mikroprostora ročke općine u ranom novom vijeku, svakodnevnog života te materijalne i gospodarske povijesti tog područja, ali i niza drugih aspekata, kao što su jezični, toponimijski i drugi. Stoga možemo samo poželjeti da D. Vlahov nastavi s kritičkim izdavanjem glagoljske građe s područja Istre te da se uskoro obrazuju i novi, mlađi kadrovi koji će nastaviti njegov neumorni rad.

Zoran Ladić

Seraphinus Maria Cerva, *Prolegomena in sacram metropolim Ragusinam*, editio princeps, priredio Relja Seferović, Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku (u suradnji s Dominikanskim samostanom sv. Dominika u Dubrovniku), Posebna izdanja, serija Monumenta historica Ragusina, knj. 8, Zagreb – Dubrovnik 2008., 597 str.

Djelo *Prolegomena in sacram metropolim Ragusinam* plodnog dubrovačkog povjesnika Serafina Marije Crijevića (1686. – 1759.) spis je koji se, marom priređivača Relje Seferovića, u ovoj knjizi prvi put predstavlja znanstvenoj i široj čitateljskoj javnosti. Autor djela, dubrovački dominikanac i povjesnik Serafin Marija Crijević, nesumnjivo je osoba iznimnog značenja za proučavanje dubrovačke i hrvatske historiografije, a djelo *Prolegomena*, već i po svojoj sudbini (cenzurirani i zaplijenjeni rukopis) zavrjeđuje iznimnu pozornost istraživača. Riječ je o povijesnom djelu pisanom u duhu prosvjetiteljskih i eruditskih nazora, u kojemu se – tragom izvora i autorovih prethodnika – obrađuje povijest Dubrovnika od njegova osnutka i ranih stoljeća povijesti te posebno podrobno iznosi uloga Crkve u povijesti Grada Svetoga Vlahu. U kronološkom smislu djelo završava razdobljem uspostave mletačke vlasti u Dubrovniku početkom 13. stoljeća, na što se nastavlja pregled dubrovačkih državnih ustanova. *Prolegomena* je drugi dio Crijevićeve trilogije započete s *Bibliotheca Ragusina* (sv. I–IV, priredio Stjepan Krasić, Zagreb, 1975. – 1980.) i dovršene sa *Sacra metropolis Ragusina*. Bogata historiografska tradicija staroga Dubrovnika dotad nije poznavala sličan rad posvećen prvenstveno državnim i crkvenim ustanovama, upotpunjen temeljitim historiografskim kritičkim aparatom u obliku bilješki vezanih uz gotovo svako poglavlje. Objavljivanje toga djela iznimno je važan prinos proučavanju povijesti Dubrovnika, ali i hrvatske historiografije u cjelini, stoga ovaj izdavački poduhvat zavrjeđuje dodatnu istraživačku pozornost.

Prvi dio knjige sadrži opsežnu uvodnu studiju ("Prolegomena za novu historiografiju Dubrovačke Republike", 11-238) iz pera priređivača Relje Seferovića i iznimno je sustavan, pomno načinjen historiografsko-jezikoslovni pregled svih bitnih obilježja koja se odnose na Crijevićev rad i navedeni spis.

Tko je Serafin Marija Crijević i kako pristupiti promišljanju i vrednovanju djela toga najplodnijeg historiografija Dubrovačke Republike?; Zašto se *Prolegomena* razlikuje od srodnih djela "drevnih kovača dubrovačka prošlosti"?; Koje su vanjske okolnosti utjecale na njegov izbor latinskoga jezika da bi prenio svoje misli i izložio rezultate istraživanja? – samo su neka od glavnih problematskih pitanja koja priređivač postavlja i na koja, argumentirano i razložno, odgovara u nizu poglavlja studije. U uvodnome dijelu Seferović osobitu pozornost pridaje stvaralaštvu niza povjesničara Dubrovačke Republike raščlanjujući njihov opus na anale i biografska djela. Razmatra, nadalje, osnovna obilježja izvornog teksta *Prolegomene* (pohranjenog u Knjižnici Dominikanskog samostana sv. Dominika u Dubrovniku) te cjelovite prijepise koji su rad dubrovačkog liječnika Miha Grgurevića (početak 19. st.; rukopis je pohranjen u knjižnici Franjevačkog samostana Male braće u Dubrovniku) i kanonika Rafe Radelja (prva polovica 19. st.; rukopis je pohranjen u Arhivu HAZU u Zagrebu). Seferović se potom osvrće na percepciju stvaralaštva Serafina Marije Crijevića krajem 18. i u 19. stoljeću (pogledi Francesca Carrare i Inocenta Čulića), detaljno rekonstruira sudbinu njegovih spisa (odlukom Senata Crijevićevi su spisi najprije zaplijenjeni iz dominikanskog samostana, a potom su neki dijelovi uklonjeni) i analizira "spornost" dijelova rukopisa koji nisu zadovoljili strogi pregled dubrovačkih cenzora (poglavlja posvećena razdoblju mletačke uprave u Dubrovniku i problemu vlasničkih odnosa nad nekretninama između državne i crkvene vlasti). Prati se sudbina rukopisa u 19. stoljeću (na osnovi prepiske između dubrovačkog Arhiva, austrijskog Generalnog Namjesništva u Zadru i središnje dvorske uprave u Beču) te otkrivanje zagonetke nestalih dijelova rukopisa u prošleme stoljeću.

Razlozi koji su uputili Crijevića u smjeru temeljitog istraživanja povijesti rodnoga grada mogu se podijeliti u dvije skupine, osobne i znanstvene, odnosno književno-historiografske, u skladu s tadašnjim stupnjem razvoja povijesne znanosti. Razmatrajući Crijevićeve uzore i prethodnike poput Euzebija Kaboge, Serafina Razzija, Nikole Ranjine, Junija Rastića, Jakova Lukarevića i dr., priređivač se u sljedećem poglavlju bavi polazištima, metodološkim smjernicama i prinosima koje Crijević ima za dubrovačku historiografiju. Razmatraju se, nadalje, Crijevićevi stilski postupci ("govorništvo kao neizostavni pratitelj"), uloga crkvene povijesti u kontekstu njegova sveukupna historiografskog djela, mreža izvora kojima se koristi te posebice utjecaj "oca hrvatske historiografije" Ivana Lučića Luciusa. Serafin Marija Crijević težio je, slijedeći postojeće tendencije svojega vremena ("prosvjetiteljsko sveznanje") sintetičkom pristupu u obradi građe, ali pri tome nije žrtvovao analitičnost. Težio je, naglašava priređivač, tradicionalnim društvenim vrednotama i kao čovjek Crkve i propovjednik ("zaogrnut dominikanskim habitom") i kao plemić i pripadnik vladajućeg sloja.

Autor uvodne studije nadalje se bavi strukturom Crijevićeva djela, problemom interpretacije, političke opredijeljenosti pisca i unutarjom povezanosti djela. Slijedi razmatranje problematskih pitanja koja su usmjerena na Crijevićev doživljaj Venecije kao strane sile te na odnos Crijevića prema drugim povjesničarima Dubrovnika. Ukazuje se i na književne uzore za kojima se dubrovački povjesnik ogledao (D. Papenbroch, J. Bolland), na činjenicu da nije krio osobni zazor spram "opasnih" knjiga i protukatoličkog utjecaja te na Crijevićevu upora-

bu pomoćnih povijesnih disciplina (kronologija, genealogija, heraldika, epigrafija, etimologija i dr.). Crijević je, napominje Seferović, iznad svega cijenio vrijednost izvornog teksta i često sumnjao u rad prepisivača, stoga nije zazirao od popravljivanja teksta u kritičkom aparatu i uklanjanja dijelova koje je s gramatičkog stajališta držao nepravilnima.

U završnim poglavljima studije priređivač ukazuje na jezik i stil djela, sličnosti i odstupanja prema standardnom latinskom jeziku, primjenu retoričkih figura te na grafijske, fonetske, morfološke, sintaktičke, leksičke i stilske osobitosti. U zaključnom poglavlju studije sabiru se prethodno izrečene teze priređivača o Crijevićevu historiografskom opusu i djelu *Prolegomena*. Zaključuje se kako sveukupni pristup oblikovanju sinteze Crijevića nesumnjivo izdiže nad suvremenima i "osigurava mu najznačajnije mjesto među njima". Na kraju studije sadržani su popis uporabljenih vrela i literature te osnovni tehnički podaci o djelu i načinu priređivanja kritičkog izdanja.

Napokon, u drugom dijelu knjige nalazi se cjelovit tekst Crijevićeva djela *Prolegomena in sacram metropolim Ragusinam* (239-544). Knjiga završava kazalima imena, zemljopisnih pojmova i stvari (545-589) i sažetkom na engleskom jeziku (591-592).

Prije gotovo tri desetljeća objavljeno je, trudom Stjepana Krasića, Crijevićevo djelo *Bibliotheca Ragusina*. Izdavanjem njegova drugog djela, koje se ovdje predstavlja, nastavljen je rad na prezentaciji i kritičkoj obradi opusa jednog od najslavnijih povjesnika Dubrovnika i Dubrovačke Republike. Time je, zaključimo na kraju, rad povjesničara koji su u svojem istraživanju usmjereni na povijest Republike Svetoga Vlaha, ali i na povijest hrvatske historiografije, obogaćen novim i višestruko korisnim djelom.

Lovorka Čoralić

Historia Scepusii. Dejiny Spiša. Dzieje Spisza [Povijest Šipuš], sv. 1, ur. Martin Homza i Stanisław A. Sroka, Slovensko-poľská komisia humanitných vied Ministerstva školstva SR a Ministerstva vedy a vyššieho školstva PR/Polsko-Słowacka Komisja Nauk Humanistycznych Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego RP – Katedra slovenských dejín UK FiF Bratislava – Instytut Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego Kraków, Bratislava – Krakov 2009., 663 str.

Kao rezultat zajedničkog rada skupine slovačkih i poljskih znanstvenika nedavno je objavljen prvi svezak povijesti Šipuš, povijesne regije smještene na pograničnom prostoru između današnje Slovačke i Poljske. Šipuš (slov. Spiš, polj. Spisz, mađ. Szepes, njem. Zips) najveći je dio svoje povijesti bio u sastavu Kraljevine Ugarske, ali je tijekom čitavog tog razdoblja bio jabuka razdora između nje i Poljske te je povremeno u cjelini ili dijelovima mijenjao gospodare. To je bilo jedno od gospodarski i kulturno najbogatijih područja sjeverne Ugarske, koje karakterizira multietnička, multireligiozna i multikonfesionalna struktura, a o važnosti koju je tijekom povijesti imalo i za našu povijest svjedoči i činjenica da je već vrlo davno dobilo i hrvatsku inačicu svojeg imena. O srednjovjekovnim i ranonovovjekovnim vezama tog područja s Hrvatskom svjedoči i postojanje hrvatskih prezimena izvedenih iz njegova imena (Šipuš, Šipušić, vjerojatno i Šipicki), čiji su nositelji ponekad imali važnu ulogu u hrvatskoj povijesti (spomenimo samo glasovitog karlovačkog žitnog trgovca i preporoditelja ranog hr-